

**Службен Весник на Република Македонија бр. 34/2001; 49/2001; 103/2001; 54/2002 , (32/2003-
одлука на Уставен суд) и 51/2003)**

ЗАКОН ЗА ДЕВИЗНО РАБОТЕЊЕ

1. Општи одредби

1.1.Предмет

Член 1

Со овој закон се регулираат:

1. Тековните и капиталните трансакции и нивна реализација во вид на плаќања и трансфери меѓу резиденти и нерезиденти, меѓу резиденти ако работат со странски платежни средства или ако предмет на работењето се странските платежни средства и едностран пренос на средства од и во Република Македонија, кои не претставуваат трансакции меѓу резиденти и нерезиденти и

2. Девизниот надзор и контрола.

1.2. Дефиниции

Член 2

Одделни поими употребени во овој Закон го имаат следново значење:

Резиденти се:

- 1) трговски друштва, трговци поединци и други правни лица со седиште во Република Македонија и нивни претставништва во странство, освен нивни подружници во странство;
- 2) подружници на странски друштва запишани во трговски регистар во Република Македонија;
- 3) физички лица кои самостојно вршат дејност како занимање со постојано место на живеење во Република Македонија, и кои не се третираат за трговци според Законот за трговски друштва;
- 4) физички лица со постојано место на живеење во Република Македонија;
- 5) физички лица кои привремено престојуваат во Република Македонија врз основа на важечка виза за престој, односно работна виза во траење од најмалку 6 месеци и
- 6) дипломатски, конзуларни и други претставништва на Република Македонија во странство кои се финансираат од буџетот на Република Македонија, како и вработените во тие претставништва и членовите на нивните потесни семејства.

Нерезиденти се сите други лица кои не се дефинирани како резиденти.

Овластена банка е банка и подружница на банка која ги исполнува условите за вршење на работи со странство согласно со Законот за банките.

Овластен учесник на пазарот на хартии од вредност, се брокерски куќи и банки кои имаат добиено одобрение за работа согласно Законот за хартии од вредност.

Странски платежни средства се: девизи, ефективни странски пари, чекови, кредитни писма и други инструменти за плаќање кои гласат во странска валута и може да се претвораат во странска валута.

Девизи се монетарни побарувања во странска валута.

Ефективни странски пари се парични побарувања во странска валута од централната банка која ги издала.

Чекови, кредитни писма и други инструменти за плаќање кои гласат на странска валута и може да се претвораат во странска валута се монетарни побарувања од издавачот.

Хартии од вредност се сите хартии од вредност со кои се тргува на пазарот на долгорочни хартии од вредност и пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност, како и финансиски деривати.

Хартии од вредност со кои се тргува на пазарот на долгорочни хартии од вредност се акции, обврзници и други сериски хартии од вредност со кои се тргува на организиран и неорганизиран пазар.

Хартии од вредност со кои се тргува на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност се: благајнички записи, комерцијални записи, државни записи, сертификати за депозити, банкарски акцепти и други хартии од вредност со рок на достасување до 1 година.

Финансиски деривативи за потребите на овој закон се договори чија цена директно или индиректно зависи од цената на хартијата од вредност, странската валута, берзанскиот производ или висината на каматната стапка.

Домашни хартии од вредност се хартии од вредност издадени од резиденти. Странски хартии од вредност се хартии од вредност издадени од нерезиденти.

Тековни трансакции се трансакции меѓу резиденти и нерезиденти чија цел не е трансфер на капитал. Плаќањата и трансферите за тековните трансакции вклучуваат:

- 1) пристигнати плаќања врз основа на размена на стоки и услуги, како и вообичаените краткорочни банкарски инструменти за плаќање и кредитните инструменти кои се поврзани со размената на стоки и услуги;
- 2) пристигнати плаќања на камата по кредити и на нето доход од други вложувања;
- 3) отплата на умерен дел на кредити или амортизација на директни инвестиции и
- 4) умерени дознаки за семејни животни трошоци;

Капитални трансакции се трансакции помеѓу резиденти и нерезиденти чија цел е трансфер на капитал, како што се:

- 1) директни инвестиции;
- 2) вложување во недвижност;
- 3) работи со хартии од вредност;
- 4) трансакции со документи за удел во инвестициони фондови;
- 5) кредитни работи;
- 6) емства и гаранции;
- 7) депозитни работи и
- 8) трансфери кои произлегуваат од осигурување на живот и кредитно осигурување.

Директни инвестиции се вложувања со кои инвеститорот има намера да воспостави трајна економска поврзаност и/или да оствари право на управување со трговското друштво или другото правно лице во кое инвестира. Како директни инвестиции се сметаат:

- 1) основање на трговско друштво или зголемување на основната главнина на трговско друштво во целосна сопственост на инвеститорот, основање подружница, или стекнување на целосна сопственост над постоечкото трговско друштво;

2) учество во новоформирано или веќе постоечко трговско друштво, ако инвеститорот со тоа поседува или се здобива со повеќе од 10% учество во основниот капитал на трговското друштво, односно повеќе од 10% од правото на одлучување;

3) долгорочен заем со период на достасување од 5 и повеќе години, кога се работи за заем од инвеститорот и кој е наменет за трговско друштво во негова целосна сопственост и

4) долгорочен заем со период на достасување од 5 и повеќе години, кога се работи за заем наменет за воспоставување на трајна економска поврзаност и ако е даден помеѓу економски поврзани субјекти.

Работи со хартии вредност се трансакции со хартии од вредност на пазарот на долгорочни хартии од вредност и пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност, вклучувајќи ги и трансакциите со документите за удел во инвестициони фондови, кои не се дефинирани како директни инвестиции. Како работи со хартии од вредност се сметаат:

1) издавање, воведување и продавање на домашни хартии од вредност во странство;

2) издавање, воведување и продавање на странски хартии од вредност во Република Македонија;

3) вложување од страна на резиденти во хартии од вредност во странство и

4) вложување од страна на нерезиденти во хартии од вредност во Република Македонија;

Воведување на хартии од вредност значи почеток на тргување со странски хартии од вредност во Република Македонија и почеток на тргување на домашни хартии од вредност во странство.

Кредитни работи се трансакции на склучување на договори за кредит или договори за заем.

Емствата и гаранциите согласно овој закон се сметаат за кредитни работи.

Комерцијални кредити се кредити непосредно поврзани со меѓународниот промет на стоки и услуги, при што еден од учесниците е резидент. Како комерцијални кредити се третираат и договорените трговски кредити, како што се одложено плаќање или авансно плаќање и нивното финансирање од страна на банка. Во комерцијални кредити спаѓаат и работи на откуп на побарувања како што се факторинг, форфетинг и слично кога првичната трансакција, заради која побарувањето е настанато, има карактеристики на комерцијален кредит.

Финансиски кредити се сите кредити кои не се дефинирани како комерцијални кредити.

Депозитни работи се трансакции кои произлегуваат од договор за тековна или депозитна сметка помеѓу нерезидент и резидент овластена банка, или помеѓу резидент и нерезидентна финансиска институција.

Трансфери при извршување на работи на осигурување на живот и кредитно осигурување се трансакции кои настануваат врз основа на договор за осигурување склучен меѓу нерезидент (осигурувач) и резидент (корисник) и обратно, меѓу резидент (осигурувач) и нерезидент (корисник).

Еднострани трансфери на средства се преноси на средства од странство во Република Македонија и од Република Македонија во странство, кои не се резултат на тековни или капитални трансакции меѓу резиденти и нерезиденти. Како еднострани трансфери се сметаат:

1) лични трансфери на средства,

2) физички трансфери на средства

Лични трансфери на средства се преноси на средства од Република Македонија и во Република Македонија врз основа на: семејни заеми, подароци, мираз, наследства, завештанија, намиравање на долгови на доселеник кон матичната земја, пренос на средства на иселеник во странство, игри на среќа и заштеди на вработени лица во Република Македонија кои не се резиденти.

Физички трансфери на средства се преноси на платежни средства, монетарно злато и хартии од вредност од Република Македонија и во Република Македонија.

Монетарно злато е злато, во било која форма, кое не е предмет на купопродажба.

2. Трансакции и трансфери

2.1. Трансакции меѓу резиденти и нерезиденти

Член 3

Трансакциите меѓу резиденти и нерезиденти се слободни, освен ако со овој закон поинаку не е утврдено.

2.2. Трансакции помеѓу резиденти

Член 4

Резидентите меѓу себе можат да склучуваат трансакции во странски платежни средства, како и трансакции чиј предмет е странско платежно средство, само под услови и начин утврдени со овој закон.

Резидентите можат да имаат странски платежни средства на девизни сметки или како девизни влогови кај банки во Република Македонија, овластени согласно со Законот за банките.

Народната Банка на Република Македонија го утврдува начинот на кој резидентите отвораат девизни сметки.

Употреба на девизи и други меѓународни мерила за вредност е дозволена само за вредносно изразување на договорите помеѓу резидентите при што валутата на извршување задолжително е денар.

Одредбите од став 1 од овој член не важат при исплата на плати на работници кои работат во странство врз основа на договор со резидент и за повраток на трошоци кои тие ги направиле во странство.

2.3. Еднострани трансфери на средства (промена на статусот резидент-нерезидент)

Член 5

Резидентите и нерезидентите можат слободно да извршуваат еднострани трансфери на средства од и во Република Македонија, освен ако со овој закон поинаку не е утврдено.

3. Тековни трансакции

Член 6

Тековните трансакции меѓу резиденти и нерезиденти се слободни.

4.Капитални трансакции

4.1. Директни инвестиции

Директни инвестиции на резиденти во странство

Член 7

Директните инвестиции на резиденти во странство се слободни.

Резидентите се должни во рок од 60 дена од денот на склучувањето на капиталната трансакција која е правна основа за стекнување на директна инвестиција во странство, да го пријават вложувањето и сите понатамошни измени на вложувањето во Министерството за економија.

Министерството за економија врши упис на вложувањето и на сите натамошни измени на вложувањето во регистерот на директни инвестиции на резидентите во странство.

Министерството за економија води регистер на директни инвестиции на резидентите во странство.

Министерот за економија го пропишува начинот на пријавувањето, уписот, како и формата, содржината и начинот на водење на регистерот на директни инвестиции на резидентите во странство.

Директни инвестиции на нерезиденти во Република Македонија

Член 8

Директните инвестиции на нерезиденти во Република Македонија се слободни, ако со друг закон поинаку не е уредено.

Нерезидентите се должни во рок од 60 дена од денот на склучувањето на капиталната трансакција која е правна основа на стекнување за директна инвестиција во Република Македонија, да го пријават вложувањето и сите натамошни измени на вложувањето во Министерството за економија.

Министерството за економија врши упис на вложувањето и на сите натамошни измени на вложувањето во регистерот на директни инвестиции на нерезидентите во Република Македонија.

Министерството за економија води регистер на директни инвестиции на нерезиденти во Република Македонија.

Министерот за економија го пропишува начинот на пријавувањето, уписот како и формата, содржината и начинот на водење на регистарот на директни инвестиции на нерезиденти во Република Македонија.

Пренос на добивка, повлекување на средства и ликвидација на директната инвестиција

Член 9

Преносот на добивка, преносот на финансиски средства добиени со отуѓување и продажба на сопственички дел во директната инвестиција како и преносот на остатокот од ликвидационата маса е слободен, под услов нерезидентот да ја регистрирал директната инвестиција согласно со овој закон и да ги намирал сите законски обврски врз основа на даноци и придонеси во Република Македонија.

Право на надоместок

Член 10

Нерезидентот, кој е директен инвеститор има право на надоместок или обештетување сразмерно на вложениот капитал за настанатата штета, односно загуба од експропријација или поради други мерки на државата кои имаат сличен ефект под услов на стварен и правен реципроцитет.

Ако со друг закон или ратификуван меѓународен договор поинаку е одредено, нерезидентот инвеститор има право да го избере решението кое за него е поповолно.

4.2. Вложување во недвижности

Вложувања на резиденти во недвижности во странство

Член 11

Резидентите не можат да вложуваат во недвижности во странство.

Исклучок на ставот 1 од овој член се дипломатските, конзуларните и другите претставништва на Република Македонија во странство.

Резидентите, кои вложиле средства за стекнување сопственост на недвижност во странство, се должни во рок од 60 дена од денот на настанување на правната основа за стекнување на недвижноста да го пријават вложувањето и сите натамошни измени на вложувањето во Централниот регистар на Република Македонија (во натамошниот текст: Централен регистар).

Централниот регистар врши упис на средствата вложени во недвижности и на сите натамошни измени на вложувањето во регистарот на вложувања во недвижности на резиденти во странство.

Централниот регистар води регистар на средствата вложени во недвижности на резиденти во странство, за што издава потврда за извршениот упис и за секоја натамошна измена. Податоците од регистарот се користат за статистички цели.

Министерот за финансии го пропишува начинот на пријавувањето, уписот, како и содржината, формата и начинот на водење на регистарот на вложува во недвижности на резиденти во странство.

Вложување на нерезиденти во недвижности во Република Македонија

Член 12

Нерезидентите и подружниците на странски трговски друштва во Република Македонија што стекнале сопственост врз недвижности во Република Македонија под услови определени со посебен закон или ратификувани меѓународни договори, се должни во рок од 60 дена од денот на настанување на правната основа за стекнување сопственост на недвижност во Република Македонија да го пријават вложувањето на средствата и сите измени на вложувањето во недвижности во Централниот регистар.

Централниот регистар врши упис на средствата вложени во недвижности и на сите измени на вложувањето во регистарот на вложувања во недвижности на нерезидентите во Република Македонија.

Централниот регистар води регистар на средствата вложени во недвижности на нерезиденти во Република Македонија, за што издава потврда за извршениот упис и за секоја натамошна измена. Податоците од регистарот се користат за статистички цели.

Министерот за финансии го пропишува начинот на пријавувањето, уписот на вложувањето, како и содржината, формата и начинот на водење на регистарот на вложување во недвижности на нерезиденти во Република Македонија.

4.3. Работи со хартии од вредност

Издавање и воведување на домашни хартии од вредност во странство

Член 13

Резидентите се должни секоја трансакција на издавање и воведување на домашни хартии од вредност во странство претходно да ја пријават кај Комисијата за хартии од вредност.

Резидентите можат да издаваат и воведуваат во странство хартии од вредност и документи за удел од резидентните инвестициони фондови во странство, по добиено претходно одобрение од Комисијата за хартии од вредност.

За издаденото одобрение од став 2 на овој член Комисијата за хартии од вредност е должна да го извести Министерството за финансии.

Обврската за добивање на одобрение од Комисијата за хартии од вредност од став 2 на овој член не се однесува во случај кога овластените банки тргуваат со финансиски деривати во странство.

Комисијата за хартии од вредност ги определува условите и начинот под кои е можно да се добие одобрение за вршење на работите од став 2 на овој член.

Вложувања на резиденти во хартии од вредност во странство

Член 14

Резидентите можат да вршат упис, да уплатуваат и да тргуваат со хартии од вредност во странство само преку овластен учесник на пазарот на хартии од вредност (во натамошниот текст: овластен учесник).

Овластениот учесник е должен за сите вложувања на резидентите во хартии од вредност во странство, како и за измена на овие вложувања, вклучувајќи и нивно отуѓување редовно да доставува извештај до Народна Банка на Република Македонија.

Резидентите освен овластените банки, не можат да купуваат хартии од вредност во странство.

Овластените банки во свое име и за своја сметка можат да купуваат и продават хартии од вредност во странство.

Правото од став 4 на овој член се однесува на хартиите од вредност издадени или гарантирани од Влади на држави членки на ОЕЦД и од меѓународни финансиски институции.

Правото од став 4 од овој член се однесува и на други хартии од вредност кои поседуваат инвестициски рејтинг оценет од страна на најмалку една првокласна меѓународна рејтинг агенција.

Критериумите за инвестициски рејтинг ќе ги определи Народна Банка на Република Македонија.

По исклучок на став 3 од овој член, Фондот за осигурување на депозити, осигурителните друштва, пензиските фондови и инвестиционите фондови можат да купуваат хартии од вредност во странство согласно законите кои го регулираат нивното работење.

Издавање и воведување на странски хартии од вредност во Република Македонија

Член 15

За издавање и воведување на странски хартии од вредност во Република Македонија потребно е одобрение од Комисијата за хартии од вредност.

Комисија за хартии од вредност ги определува условите и начинот под кои може да се добие одобрение за реализација на трансакциите од овој член.

Издавање и воведување на странски должнички хартии од вредност, со рок на доспевање над три години во Република Македонија не е дозволено.

Вложување на нерезиденти во хартии од вредност во Република Македонија

Член 16

Нерезидентите можат да вршат упис, да уплатуваат и да тргуваат со хартии од вредност во Република Македонија само преку овластен учесник.

Овластениот учесник е должен за сите вложувања на нерезидентите во хартии од вредност во Република Македонија, како и за измена на овие вложувања, вклучувајќи и нивно отуѓување редовно да доставува извештај до Народна Банка на Република Македонија.

Народна Банка на Република Македонија го пропишува начинот и условите за работење на нерезидентите со хартии од вредност во Република Македонија.

Директни инвестиции врз основа на вложување во хартии од вредност

Член 17

Одредбите од член 14 и 16 на овој закон за условите и начинот на вложување во хартии од вредност не се применуваат кога се работи за вложување на вид на директни инвестиции во смисла на членовите 7 и 8 од овој закон.

Работи на инвестициони фондови

Член 18

За трансакциите во странство со документи за удели на инвестициони фондови кои се резиденти се применуваат одредбите од членот 13 и 14 од овој закон.

Член 19

За трансакциите со документи за удели на инвестиционите фондови кои се нерезиденти се применуваат одредбите од членот 15 и 16 од овој закон.

4.4. Кредитни работи

Кредитирање помеѓу резиденти и нерезиденти

Член 20

Овластените банки можат да склучуваат кредитни работи со нерезиденти во свое име и за своја сметка или во свое име и за туѓа сметка.

Резидентите кои не се овластени банки, можат да склучуваат кредитни работи со нерезидентите во свое име и за своја сметка.

Народната Банка на Република Македонија го пропишува начинот на евиденција на кредитните трансакции со странство.

Кредитирање меѓу резиденти во странски пари

Член 21

Овластените банки можат на резидентите да им одобруваат кредити во девизи.

Народната Банка на Република Македонија ги утврдува условите и начинот под кои резидентите можат да склучуваат кредитни работи во девизи и вршат плаќања врз основа на трансакциите од овој член.

Кредитни трансакции на Република Македонија

Член 22

Република Македонија склучува кредитни работи и издава сопствени хартии од вредност во странство врз основа на Законот за буџети и други закони.

4.5. Депозитни работи

Сметки на резиденти во странство

Член 23

Резидентите можат да отвораат и да имаат сметки во странство, освен ако со овој закон поинаку не е определено.

Народната банка на Република Македонија ги пропишува начинот и условите под кои резидентите кои не се овластени банки, можат да отвораат и да имаат сметки во странство.

Сметки на нерезиденти

Член 24

Нерезидентите можат да отвораат и да имаат сметки кај овластените банки во странска валута и во денари.

При отворање на сметката, овластената банка задолжително го утврдува идентитетот на нерезидентот.

Народната банка на Република Македонија го пропишува начинот и условите за отворање и водење на сметките од став 1 на овој член.

4.6. Трансфер врз основа на осигурување на живот, и кредитно осигурување

Член 25

Трансферите врз основа на склучени договори за осигурување на живот и кредитно осигурување се вршат само во согласност со законските прописи.

5. Плаќања и трансфери

5.1. Заеднички одредби

Платен промет со странство

Член 26

Платниот промет со странство го вршат банки, овластени од од Народната банка на Република Македонија за вршење на платен промет со странство.

За потребите на Република Македонија платниот промет со странство го врши Народната банка на Република Македонија.

Народната банка на Република Македонија го пропишува начинот за вршење на платниот промет со странство.

Член 26-а

За извршување на платниот промет од член 26 став 2 на овој закон, корисниците и единките корисници на средства од Буџетот на Република Македонија отвораат девизни сметки на начин и под услови утврдени од страна на Владата на Република Македонија.

Готовински плаќања

Член 27

Резидентите кои се трговски друштва, трговци поединци и подружници на странски правни лица во Република Македонија, можат да вршат плаќања и наплати во ефективни странски пари во трансакциите со нерезиденти, на начин и под услови кои ги пропишува Народната банка на Република Македонија.

Резидентите можат да вршат готовинска наплата и плаќања на и од нерезиденти во денари во Република Македонија во согласност со прописите кои го регулираат готовинското работење во домашниот платен промет.

Плаќања и трансфери на средства врз основа на капитални трансакции

Член 28

Реализацијата на плаќања и трансфер на средства, врз основа на капитални трансакции е слободна, доколку се работи за трансакција која е склучена, пријавена и регистрирана во согласност со овој закон и доколку се измирени сите обврски врз основа на даноци и придонеси спрема Република Македонија.

Како плаќање или трансфер на средства од став 1 на овој член се смета преносот на средства за реализација на капитални трансакции, за остварување на право на инвеститорот врз основа на учество во добивка или остаток на имот, по извршен стечај или ликвидација на правното лице во кое инвестирал.

Овластената банка не смее да го реализира налогот за плаќање во странство, односно да му овозможи на корисникот располагање со приливот од странство, ако е во спротивност со став 1 од овој член.

5.2. Едностран трансфер на имот

Внесување и изнесување на ефективни пари, чекови и монетарно злато

Член 29

Владата на Република Македонија ги пропишува условите и висината на износот на ефективни странски пари и чекови кои може да се внесуваат во Република Македонија или изнесуваат од Република Македонија.

Народна банка на Република Македонија ги пропишува условите и висината на износот на ефективни домашни пари и чекови и монетарно злато кои можат да се внесуваат или изнесуваат од Република Македонија.

Народната банка на Република Македонија ги пропишува условите под кои овластените банки можат да внесуваат или изнесуваат од Република Македонија ефективни странски пари од или на нивните сметки во странство.

Резидентите и нерезидентите при преминот на државната граница должни се износот на ефективни домашни и странски пари, чекови и монетарно злато, кои ги внесуваат или изнесуваат над износите утврдени со актите од ставовите 1 и 2 на овој член, задолжително да го пријават кај надлежните царински органи.

Пренос на хартии од вредност

Член 30

Пренос на хартии од вредност во странство или од странство, се врши преку овластена банка.

По исклучок, одредбите од став 1 на овој член не се применуваат кога се врши привремен пренос на хартии од вредност во и од Република Македонија со цел остварување на правата кои произлегуваат од хартијата од вредност. За ваквиот трансфер е потребна претходна пријава кај Народната банка на Република Македонија.

Пренос на хартии од вредност во странство чиј имател е резидент може да се врши заради:

1. остварување на правата кои произлегуваат од хартија од вредност;
2. пренос на правата од хартија од вредност на нерезидентот;
3. чување на странски хартии од вредност или хартии од вредност кои во странство ги издал резидент, кај лице кое е овластено за вршење на такви работи во странство;
4. чување на домашни хартии од вредност во странство кои ги издал резидент и
5. давање на домашни хартии од вредност во странство како залог.

6. Пазар на странски платежни средства и курс на денарот

Пазар на странски платежни средства (во понатамошниот текст девизен пазар)

Член 31

Пазарот на странски платежни средства (во натамошниот текст девизен пазар), според овој закон, ги опфаќа сите трансакции на купување и продавање на странски платежни средства во Република Македонија.

Овластените банки склучуваат трансакции за купување и продавање на странски платежни средства во свое име и за своја сметка, како и во свое име и за туѓа сметка.

Другите субјекти можат да склучуваат трансакции за купување и продавање на странски платежни средства во свое име и за своја сметка само со субјекти кои за вршење

на такви работи претходно добиле одобрение од Народната банка на Република Македонија.

Резидентите кои не се овластени банки и менувачници на девизниот пазар купуваат странски платежни средства за плаќање во странство и продаваат странски платежни средства врз основа на наплати од странство.

Резидентите физички лица можат на пазарот да купуваат и продаваат странски платежни средства и за други цели.

Резидентите кои не се физички лица, не смеат за вршење на својата дејност да купуваат или продаваат странски платежни средства од менувачници.

Народната банка на Република Македонија го пропишува начинот и условите под кои се врши купување и продавање на странски платежни средства во Република Македонија.

Термински трансакции

Член 32

На девизниот пазар може да се вршат и термински трансакции.

Под термински трансакции се подразбира купување и продажба на девизи, кога рокот на исполнување на обврските е подолг од 2 работни дена, сметајќи од денот на склучувањето на трансакцијата.

Формирање на курсот на девизниот пазар

Член 33

Курсот на девизниот пазар се формира слободно.

Учество на Народната банка на Република Македонија на девизниот пазар

Член 34

Народната банка на Република Македонија на девизниот пазар учествува заради остварување на целите утврдени со монетарната и девизната политика.

Член 35

Средните курсеви на Народна Банка на Република Македонија се користат за книговодствено искажување на побарувањата и обврските изразени во странски платежни средства согласно со прописите за сметководствено работење и за потребите на платниот биланс.

За потребите на царинење на увозот се користи средниот курс од курсната листа која Народната банка на Република Македонија ја утврдува во последниот работен ден од последниот месец.

Менувачко работење

Член 36

Под менувачко работење се подразбираат работи на купување и продавање на ефективни странски пари и чекови деноминирани и исплативи во странска валута.

Менувачко работење вршат резиденти кои од Народната банка на Република Македонија имаат добиено овластување.

Народната банка на Република Македонија ги пропишува условите и начинот за добивање на дозвола и вршење на менувачки работи.

7. Посебни мерки

Посебни мерки на Народната банка на Република Македонија

Член 37

Во случај на опасност од позначителни нарушување во билансот на плаќања и од нарушување на стабилноста на финансискиот систем, Народната банка на Република Македонија може да воведо посебни заштитни мерки. За воведувањето на заштитните мерки Народната банка на Република Македонија веднаш ја известува Владата на Република Македонија.

Заштитните мерки од став 1 од овој член не смеат да се применуваат подолго од 6 месеци.

По исклучок од став 2 на овој член, Народната банка на Република Македонија може да го продолжи рокот на примената на заштитните мерки врз основа на претходно добиена согласност од Владата на Република Македонија.

Народната банка на Република Македонија или Владата на Република Македонија заради спроведување на санкции на Организацијата на Обединетите Нации или другите меѓународни организации чија членка е Република Македонија, можат да воведат и други заштитни мерки.

Во случај на намалување на бруто девизните резерви за 10% во период од десет последователни дена, Народната банка на Република Македонија може да определи рок во кој правните лица - резиденти, мораат девизите кои ги купиле на девизниот пазар да ги употребат за плаќање на своите обврски спрема странство.

Член 38

Заштитните мерки на Народната банка на Република Македонија од член 37 на овој закон, кои се воведуваат во случај на опасност од нарушувања во билансот на плаќања и нарушување на стабилноста на финансискиот систем на Република Македонија, предизвикани од поголем одлив на капитал од Република Македонија, се однесуваат на:

- состојбата на сметките на резидентите во странство или на нивните девизни сметки во Република Македонија;
- тргување со странски платежни средства, ако е вклучен резидент;
- давање позајмици и кредити од резиденти на нерезиденти, како и авансни плаќања од резиденти на нерезиденти или одложени плаќања од нерезиденти на резидентите;
- наплата на пристигнати и ненаплатени побарувања од нерезиденти;
- пренос на хартии од вредност, готовина, вредносници и злато во и од Република Македонија и
- трансакции со хартии од вредност и злато меѓу резиденти и нерезиденти

Член 39

Посебните мерки на Народната банка на Република Македонија од членот 37 на овој закон, кои се воведуваат во случај на опасност од нарушувања во билансот на плаќање и нарушување на стабилноста на финансискиот систем на Република Македонија предизвикани од поголем прилив на капитал во Република Македонија, се однесуваат на :

- состојбата на сметките на нерезидентите во Република Македонија;
- тргување со странски платежни средства, ако е вклучен резидент;
- земање позајмици и кредити на резиденти од нерезиденти, како и авансни наплати на резиденти од нерезиденти или одложување на плаќања од резиденти на нерезидентите;
- плаќање на пристигнати и неплатени обврски на резиденти спрема нерезиденти;
- пренос на хартии од вредност, готовина, вредносници и злато во и од Република Македонија;
- трансакции со хартии од вредност и злато помеѓу резиденти и нерезиденти и
- издавање на гаранции и/или слични емства и давање на залог и други видови обезбедувања во корист на нерезидент.

8. Известувања

8.1. Начин на известување

Член 40

Субјектите (резиденти и нерезиденти) според овој закон се должни да известуваат, непосредно или посредно преку овластени банки, овластени учесници на пазарот на хартии од вредност, клириншко депотни друштва и царински органи.

Субјектите од став 1 на овој член се должни на Народната банка на Република Македонија и на Министерството за финансии да им овозможат увид во своите деловни книги и друга деловна документација, кога таков увид е потребен заради проверка на податоците.

Народната банка на Република Македонија, министерстерот за финансии и министерстерот за економија во рамките на своите овластувања го пропишуваат начинот и постапката на известување.

8.2. Известување за работа со хартии од вредност

Член 41

Овластениот учесник е должен до Народната банка на Република Македонија да известува за сите трансакции на резидентите со хартии од вредност во странство и на нерезидентите со хартии од вредност во Република Македонија.

Резидентите од член 13, издавачи на должнички хартии од вредност, се должни до Народната банка на Република Македонија да доставуваат извештаи за издавањето и продажбата на овие хартии од вредност во странство.

8.3. Известување за кредитни трансакции

Член 42

Резидентите се должни да поднесуваат извештај за сите кредитни трансакции склучени со нерезиденти.

Народната банка на Република Македонија ги пропишува начинот и условите за поднесување на извештаи за склучените кредитни работи.

За потребите на известување, како кредитни работи според овој закон се сметаат и следниве трансакции меѓу резидентите и нерезидентите:

- 1) трансакции чиј предмет е купување или продажба, односно вршење на одредени услуги, ако плаќањето за стоката односно на услугите врз основа на таквите работи, не се извршени во рок од една година по доставувањето на стоката, односно понудата на услугата
- 2) трансакции чиј предмет е купување или продажба на стока, односно понуда на одредени услуги, ако плаќањето за стоката односно услугите врз основа на таквите работи, се изврши во рок подолг од една година пред доставувањето на стоката односно услугата
- 3) давање и примање хипотеки и други форми на залог
- 4) купување на побарувања од правните односи меѓу резидентите, ако купувачот е нерезидент
- 5) купување на побарувања од правните односи меѓу нерезидентите, ако купувачот е резидент

За потребите на известувањето, Народната банка на Република Македонија може и други работи меѓу резидентите и нерезиденти кои според економската намена имат карактер на кредитна трансакција, односно заем врз основа на договор за позајмување да ги утврди како кредитни трансакции.

9. Надзор

Член 43

Надзорот за спроведување на овој закон и прописите донесени врз основа на него, а во рамките на своите надлежности го вршат: Народната банка на Република Македонија, Министерството за финансии, Министерството за економија и Комисијата за хартии од вредност (во понатамошниот текст: органи на надзор).

Член 44

Органите на надзор според овој закон, се должни да соработуваат меѓусебно, и по барање на некој надзорен орган, на другиот надзорен орган да му ги даде сите потребни информации и податоци, кои на надзорниот орган му се потребни во постапката на извршување на задачите кои произлегуваат од надзорот.

Органите на надзорот се должни меѓусебно да се известуваат за неправилностите, кои ги констатирале при вршењето на надзорот, ако наодите се значајни за работата на другите органи на надзорот.

Начинот и постапката на меѓусебното известување на органите од ставовите 1 и 2 од овој член го пропишува министерот за финансии.

Член 45

Народната банка на Република Македонија врши непосреден надзор над девизното работење на банки, штедилниците и менувачниците на кои им издала дозвола за работа.

Народната банка на Република Македонија врши посреден надзор и на другите резиденти, врз основа на добиените известувања согласно со одредбите од членовите 40, 41 и 42 од овој закон.

За утврдените незаконитости и неправилности од извршениот надзор на резидентите од став 2 на овој член, Народната банка на Република Македонија презема соодветни мерки согласно закон.

Член 46

Инспекциски надзор врз работењето на резидентите кои не се банки, штедилници и менувачници со дозвола за работа како и на нерезидентите, го врши Министерството за финансии - Државниот девизен инспекторат.

Член 47

Резидентите и нерезидентите од член 46 на овој закон се должни на девизниот инспектор (во понатамошниот текст: инспектор) да му овозможат непречено вршење на инспекцискиот надзор, увид во работењето и на негово барање да му ја стават на располагање или достават целата потребна документација и податоци.

За потребите на инспекцискиот надзор од ставот 1 на овој член, банките кај кои се водат сметките на резидентите или нерезидентите се должни на писмено барање на инспекторот, да му ја дадат на увид целокупната документација за нивното работење преку сметките.

Увидот во работењето и во документацијата во смисла на ставовите 1 и 2 од овој член подразбира и увид во документацијата и сметките на трети резиденти и нерезиденти кои се поврзани со надзорот од член 46 на овој закон.

При вршењето на инспекцискиот надзор инспекторот може да задржи и изнесе копии од документите од ставовите 1, 2 и 3 на овој член.

Член 48

За преземените дејствија во постапката на инспекциски надзор инспекторот составува записник.

Со заклучок кој е составен дел на записникот од став 1 од овој член, инспекторот му наложува на субјектот да ги отстрани незаконитостите и неправилностите во рок од три дена од денот на приемот на записникот.

Субјектот има право да поднесе приговор на записникот за спроведениот надзор во рок од осум дена од денот на неговиот прием. Ако во приговорот се изнесат нови факти и нови докази што би влијаеле на донесување на решението и преземањето на други мерки, ќе се проверат поднесените факти и приложените докази и за тоа ќе се состави дополнителен записник.

Член 48-а

Ако субјектот во рокот утврден со заклучокот од член 48 на овој закон не ги отстрани утврдените незаконитости и неправилности директорот на Државниот девизен инспекторат (во понатамошниот текст: Директор), ќе донесе решение со кое ќе наложи на

субјектот во рок од осум дена од приемот на истото да уплати безкаматен депозит во денарска противвредност на вложените средства спротивно на членовите 14, 20, 23 и 25 на овој закон, на посебна сметка во Министерството за финансии.

Денарската противвредност на депозитот се пресметува според средниот курс на Народната банка на Република Македонија на денот на уплатата.

По барање на субјектот, а врз основа на потврда од страна на инспекторот дека утврдените незаконитости и неправилности се отстранети, Министерството за финансии ќе одобри враќање на уплатениот депозит од став 1 на овој член во рок од осум дена.

Член 48-б

Заради наплата на депозитот од член 48-а на овој закон, директорот ќе донесе решение за забрана на користење на средства на субјектот од неговите сметки, на личните примања од работен однос и на неговите побарувања, а на носителот на платниот промет, на должникот на субјектот, односно на исплатителот на личните примања да им наложи средствата да ги уплатат во корист на безкаматниот депозит.

Инспекторот е должен да поведе прекршочна постапка пред донесување на решението од став 1 на овој член, а поради повреда на одредбите од членовите 14, 20, 23 и 25 на овој закон од страна на субјектот.

Министерството за финансии е должно во рок од осум дена да постапи, односно да ја изврши судската пресуда која се однесува во делот на пристигнатиот депозит.

Член 49

Ако субјектот во рокот кој ќе го определи инспекторот со заклучокот од член 48 на овој закон не ги отстрани утврдените незаконитости, односно неправилности или на барање не ја даде односно достави документацијата или ако депозитот од член 48-а на овој закон не го уплати, директорот ќе донесе решение со кое привремено ќе забрани вршење на определена дејност. Привремената забрана ќе важи до исполнување на обврска пропишана во решението.

Член 50

Против решенијата донесени врз основа на членовите 48, 48-а, 48-б и 49 од овој закон дозволена е жалба до министерот за финансии во рок од 8 дена од денот на приемот.

Жалбата не го одлага извршувањето на решението.

Член 51

Ако при контролата инспекторот утврди кршење на закон или друг пропис, може привремено да ги одземе предметите со кои бил извршен прекршокот или кривичното дело, или кои биле наменети за извршување или настанале со извршување на кривичното дело или прекршокот.

За привремено одземените предмети инспекторот составува записник и издава потврда. Видот и содржината на потврдата ги пропишува министерот за финансии.

Ефективните домашни и странски пари, чекови, монетарно злато и хартии од вредност, што се привремено одземени, се депонираат кај Народната банка на Република Македонија.

Министерот за финансии го пропишува начинот и постапката на депонирање и враќање на привремено одземените предмети од став 1 од овој член.

Член 52

Ефективните домашни и странски пари, чекови, монетарно злато и хартии од вредност што се привремено одземени како предмети на пркршок или кривично дело, од страна на овластените органи по овој или друг закон, се депонираат кај Народната банка на Република Македонија.

Министерот за финансии го пропишува начинот и постапката на депонирање и издавање на привремено одземените предмети од став 1 на овој член.

10. Казнени одредби

Кривични дела

Член 53

Одговорното лице, трговец-поединец и физичко лице (резиденти), кои со своето работење ќе ги повредат одредбите од овој закон, со употреба на девизи и други меѓународни мерила на вредност како валута на извршување на договорите меѓу резиденти, ќе се казни со казна затвор од три години до пет години.

Член 54

Одговорното лице во правното лице или трговец поединец кој на територијата на Република Македонија врши во свое име и за своја сметка, како и за друго лице (правно или физичко) наплата или исплата во ефективни странски пари спротивно на одредбите на овој закон ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години.

Член 55

Одговорно лице во правното лице или трговец поединец кој за друго правно лице или физичко лице продава или купува готовински странски платежни средства и чекови деноминирани и исплативи во странска валута без овластување од Народна банка на Република Македонија ќе се казни со казна затвор од три месеци до три години.

Прекршоци

Член 56

Со парична казна од 250.000 до 300.000 денари ќе се казни за прекршок правното лице, резидент или нерезидент, ако:

1. врши плаќање или наплата во девизи за извршување на договорите меѓу резиденти спротивно на овој Закон (член 4 ставови 1, 4 и 5);

2. држи платежни средства или девизни влогови кај институции кои немаат овластување согласно Законот за банките (член 4 став 2);
3. директната инвестиција во странство претходно не ја пријавил во Министерството за економија (член 7 став 2);
4. не го пријави вложувањето и сите натамошни измени на вложувањето во Министерството за економија во утврдениот рок од склучувањето на капиталната трансакција која е правна основа за стекнување на директната инвестиција во странство, (член 7 став 3);
5. не го пријави вложувањето и сите натамошни измени на вложувањето во Министерството за економија во утврдениот рок од склучувањето на капиталната трансакција која е правна основа за склучување на директна инвестиција во Република Македонија, (член 8 став 2);
6. изврши пренос на добивката и финасиските средства добиени со отуѓување и продажба на сопственички дел во директната инвестиција како и пренос на остатокот од ликвидациона маса спротивно на овој закон (член 9);
7. вложува во недвижност во странство, спротивно на овој закон (член 11, став 1)
8. вложувањето во недвижности во странство, односно за измените на истото не го пријави во Централниот регистар во утврдениот рок со овој закон (член 11, став 3);
9. вложување во недвижности во Република Македонија, односно за измените на истото, не го пријави во Централниот регистар во рокот утврден со овој закон (член 12 став 2);
10. издавањето и воведувањето домашни хартии од вредност во странство претходно не го пријави кај Комисијата за хартии од вредност (член 13 став 1);
11. издава и воведува хартии од вредност и документи за удел во резидентни инвестициони фондови во странство без добиено одобрение од Комисијата за хартии од вредност (член 13 став 2);
12. уписот, уплатувањето и тргувањето со хартии од вредност во странство не го врши преку овластен учесник (член 14 став 1);
13. за извршените вложувања на резидентот во хартии од вредност во странство како и измена на овие вложувања и нивно отуѓување редовно не доставува извештај до Народната банка на Република Македонија (член 14 став 2);
14. резидентите, освен овластените банки, купуваат хартии од вредност во странство спротивно на одредбите од овој закон (член 14 став 3);
15. овластените банки купуваат и продаваат хартии од вредност во странство во туѓо име и за туѓа сметка или во свое име и за туѓа сметка (член 14 ставовите 4, 5 и 6);
16. издава и воведува странски хартии од вредност во Република Македонија без одобрение од Комисијата за хартии од вредност (член 15 став 1);
17. издава и воведува странски должнички хартии од вредност со рок на пристигнување над три години во Република Македонија (член 15 став 3);
18. уписот, уплатувањето и тргувањето со хартии од вредност во Република Македонија не го врши преку овластен учесник (член 16 став 1);
19. за вложувањата на нерезидентите во хартии од вредност во Република Македонија и измените на истите, вклучувајќи и нивно отуѓување, не доставува редовно извештај до Народната банка на Република Македонија согласно со овој закон (член 16 став 2);
20. за трансакциите во странство со документи за удели на инвестиционите фондови кои се резиденти не постапува согласно со одредбите од членовите 13 и 14 од овој закон (член 18);
21. за трансакциите со документите за удели на инвестиционите фондови кои се нерезиденти не постапува согласно одредбите од членовите 15 и 16 на овој закон (член 19);
22. кредитните работи со странство ги врши спротивно на начинот пропишан со овој закон (член 20);
23. на резидент му одобрува кредити во девизи спротивно на одредбите од овој Закон (член 21 став 1);

24. склучува кредитни работи во девизи спротивно на условите утврдени од страна на Народната банка на Република Македонија (член 21 став 2);
25. резидент отвара и има сметки во странство спротивно условите од овој закон (член 23);
26. отвара и води сметки на нерезиденти во странска валута и во денари во спротивност со одредбите од овој закон (член 24 став1);
27. при отворање на сметката не го утврди идентитетот на нерезидентот (член 24 став 2);
28. врши трансфер врз основа на склучени договори за осигурување на живот и осигурување на кредити во спротивност со законските прописи (член 25);
29. платниот промет со странство го вршат спротивно на начинот утврден од Народната банка на Република Македонија (член 26);
30. врши плаќање и наплата на ефективни странски пари во трансакции со нерезиденти спротивно на начинот и условите пропишани од Народната банка на Република Македонија (член 27);
31. врши плаќање и трансфер на средства врз основа на капитални трансакции во спротивност со одредбите од овој Закон (член 28);
32. внесува или изнесува ефективни домашни и странски пари, чекови и монетарно злато спротивно на условите утврдени од Владата на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија (член 29);
33. врши трансфер на хартии од вредност во странство надвор од случаите утврдени со овој Закон (член 30);
34. врши трансакции на купување и продавање на странски платежни средства со субјекти кои за вршење на такви работи немаат добиено одобрение од Народната банка на Република Македонија (член 31 став 3);
35. купува и продава странски платежни средства на девизниот пазар спротивно на одредбите од овој закон (член 31 став 4);
36. за вршењето на својата дејност купува или продава странски платежни средства од менувачница спротивно на овој закон (член 31 став 6);
37. употребата на средните курсеви од курсната листа на Народната банка на Република Македонија е во спротивност со одредбите од овој закон (член 35 став 1);
38. при царинењето на увозот не се користи курсната листа на Народната банка на Република Македонија согласно овој закон (член 35 став 2);
39. врши менувачки работи без добиено овластување од Народната банка на Република Македонија (член 36 став 2);
40. врши менувачки работи спротивно на начинот и условите пропишани од Народната банка на Република Македонија (член 36 став 3);
41. не известува за сите трансакции согласно со овој закон (член 40);
42. не известува за сите трансакции со хартии од вредност во странство (член 41);
43. не известува за сите кредитни трансакции согласно со овој закон (член 42);
44. не овозможува непречено вршење на инспекцискиот надзор, увид во работењето и на негово барање не му ја става на располагање или доставува целата потребна документација или податоци (член 47) и
45. не го изврши решението на инспекторот (членови 48, 49).

Со парична казна од 40.000 до 50.000 денари ќе се казни за прекршок и одговорното лице на правното лице за прекршокот од став 1 од овој член.

Со парична казна од 40.000 до 50.000 денари ќе се казни за прекршок и физичкото лице, резидент и нерезидент, кое ќе направи прекршок од став 1 од овој член.

Член 57

За сторените прекршоци од член 56 од овој закон, покрај паричната казна може да се изрече и мерка за безбедност забрана на вршење на определена дејност и тоа:

- за правното лице од една година до пет години и
- за физичкото лице од шест месеци до една година

За сторените прекршоци од член 56 на овој закон, покрај паричната казна ќе се изрече и мерка за безбедност одземање на предметите со кои бил извршен прекршокот или кои биле наменети за извршување на прекршокот или што настанале со извршување на прекршокот.

За сторениот прекршок од член 56, став 1 точки 32 и 33 на овој закон ќе се изрече мерка за безбедност одземање на превозното средство ако неговите тајни односно скриени места биле користени за сокривање на предметот на прекршокот и ако вредноста на предметот на прекршокот е поголема од една третина од царинската основица на превозното односно преносното средство.

По исклучок на став 2 од овој член може да се изврши делумно одземање на предмети што се употребени, што биле наменети или што настанале со извршувањето на прекршокот од физичко лице резидент или нерезидент, ако мотивите или другите околности под кои прекршокот е извршен укажуваат дека не е оправдано предметот да се одземе во целост.

Член 58

Постапката за прекршоците од овој закон не може да се поведе ниту да се води ако поминат две години од денот на сторување на прекршокот.

Застарувањето се прекинува со секое процесно дејствие што се презема заради гонење на сторителот на прекршокот.

По секој прекин застарувањето почнува повторно да тече.

Застарувањето на прекршочното гонење настапува во секој случај по изминувањето на четири години на сторувањето на прекршокот.

11. Преодни одредби

Член 59

По истекот на првата етапа од Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и Европската Унија, одредбите на член 11 став 1, член 13 став 2, член 14 ставови 3, 4, 5, 6, 7 и 8 и член 15 став 3 од овој закон, ќе престанат да важат.

Во случај на различни форми на поврзување и спојување на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност со други странски берзи, одредбите на член 14 ставови 3, 4, 5, 6 и 7 од овој закон нема да се однесуваат за вложувањата на резидентите во хартии од вредност на тие берзи.

По истекот на втората етапа од Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и Европската Унија, одредбата на член 23 став 2 од овој закон ќе престане да важи.

Член 59-а

Резидентите и нерезидентите кои имаат вложувања во директни инвестиции и во недвижности во странство, односно во Република Македонија до денот на влегувањето во сила на овој закон, должни се во рок од 6 месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон да извршат упис на вложувањата во Регистарот на недвижности на нерезидентите во Република Македонија, Регистарот на вложувањата во недвижности на резиденти во странство, Регистарот на директни инвестиции на резидентите во странство и Регистарот на директни инвестиции на нерезидентите во Република Македонија.

12. Завршни одредби

Член 60

Подзаконските акти предвидени со овој закон ќе се донесат во рок од 60 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 61

Со денот на отпочнување на примената на овој закон престанува да важи Законот за девизно работење ("Службен весник на Република Македонија" бр. 30/93 и 54/2000) и Законот за кредитни односи со странство ("Службен весник на Република Македонија" бр. 31/93 и 41/96).

Член 62

Овој закон влегува во сила со денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија", а ќе отпочне да се применува од 15 октомври 2002 година.